

## “JINOYAT SODIR ETISHGA MOYIL YOSHLAR BILAN ISHLASHDA HUQUQIY TARBIYA METODIKASI”

**Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o‘g‘li**

*Alfraganus university Ijtimoiy fanlar fakulteti*

*Milliy g‘oya va huquq yo‘nalishi 3 – bosqich talabasi*

**ANNOTATSIYA:** Ushbu maqolada jinoyat sodir etishga moyil yoshlar bilan ishlashda huquqiy tarbiya metodikasining ahamiyati va samaradorligi tahlil qilinadi. Maqolada yoshlar jinoyatchiligiga olib keluvchi ijtimoiy, psixologik va huquqiy omillar aniqlanadi hamda ularga qarshi huquqiy tarbiya vositalari va metodlari ko‘rib chiqiladi. Huquqiy tarbiya jarayonida interaktiv mashg‘ulotlar, maslahatlar, psixologik treninglar va qonuniy bilimni oshirish metodlarining samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada mamlakatimiz va xalqaro tajribalar asosida metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi, yoshlarni jinoyatchilikdan himoyalashda huquqiy tarbiyaning profilaktik roli ochib beriladi.

**Kalit so‘zlar:** huquqiy tarbiya, yoshlar jinoyatchiligi, jinoyat sodir etishga moyillik, profilaktika, metodik usullar, psixologik va ijtimoiy ta’sir.

**АННОТАЦИЯ:** В данной статье анализируется значение и эффективность методики правового воспитания молодежи, склонной к совершению преступлений. Рассматриваются социальные, психологические и правовые факторы, способствующие преступному поведению молодежи, а также методы и средства правового воспитания, направленные на их предотвращение. Особое внимание уделяется эффективности интерактивных занятий, консультаций, психологических тренингов и повышения правовой грамотности. Кроме того, на основе национального и международного опыта разрабатываются методические рекомендации по профилактике преступлений среди молодежи.

**Ключевые слова:** правовое воспитание, преступность среди молодежи, склонность к совершению преступлений, профилактика, методические подходы, психологическое и социальное воздействие

**ABSTRACT:** This article analyzes the significance and effectiveness of legal education methods for youth prone to committing crimes. It examines the social, psychological, and legal factors contributing to criminal behavior among young people, as well as the methods and tools of legal education aimed at preventing it. Special attention is given to the effectiveness of interactive lessons, consultations, psychological trainings, and the improvement of legal literacy. In addition, methodological recommendations based on national and international experiences are developed to prevent youth crime.

**Keywords:** *legal education, youth crime, propensity to commit crimes, prevention, methodological approaches, psychological and social influence*

## Kirish

Yoshlar – jamiyatning eng faol va istiqbolli qatlami bo'lib, ularning tarbiyasi va huquqiy ongini shakllantirish jamiyatning barqarorligi va xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, ba'zi yoshlar ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik omillar ta'sirida jinoyat sodir etishga moyil bo'lishi mumkin. Jinoyat sodir etishga moyil yoshlar bilan ishlashda huquqiy tarbiya metodikasi ular ongida qonuniy me'yorlar va ijtimoiy qoidalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Huquqiy tarbiya yoshlarni jinoyatchilikning salbiy oqibatlari bilan tanishtiradi, ularni qonuniy huquqlari va majburiyatlari bilan tanishtiradi hamda ijtimoiy va shaxsiy mas'uliyat hissini shakllantiradi. Shu sababli jinoyat sodir etishga moyil yoshlar bilan samarali ishlashda huquqiy tarbiya metodikalari nafaqat profilaktik vosita, balki shaxsning huquqiy ongini rivojlantirishning muhim vositasi sifatida qaraladi.

Maqolada ushbu metodikalar tahlil qilinadi, ularning samaradorligi baholanadi va yoshlarni jinoyatchilikdan himoyalash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

### 1. Jinoyat sodir etishga moyil yoshlarning xususiyatlari

Yoshlar jinoyatchiligiga ta'sir qiluvchi omillar ko'p qirrali bo'lib, ijtimoiy, psixologik va huquqiy xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Ba'zi yoshlar oilaviy muammolar, do'stlar bosimi yoki iqtisodiy qiyinchiliklar tufayli jinoyatga moyil bo'lishi mumkin. Shu sababli jinoyat sodir etishga moyil yoshlar bilan ishlashda ularning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur [1].

### 2. Huquqiy tarbiya metodikasi

Huquqiy tarbiya metodikasi yoshlarni qonuniy bilim va huquqiy savodxonlik bilan tanishtirishga yo'naltiriladi. Bu metodika quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

- **Interaktiv mashg'ulotlar:** roli o'yinlar, vaziyat tahlillari va muhokamalar orqali yoshlar qonuniy me'yorlarni amalda qo'llashni o'rganadi [2].

- **Psixologik treninglar va maslahatlar:** yoshlarning psixologik holatini mustahkamlash va ijtimoiy muhitga moslashuvchanlikni oshirish.

- **Huquqiy bilimni oshirish:** qonunlar, ularning javobgarligi va ijtimoiy oqibatlarini tushuntirish.

Shu yo'nalishlar birgalikda jinoyat sodir etishga moyil yoshlarning huquqiy ongini shakllantirish va ularni jinoyat sodir etishdan profilaktik himoya qilishda samarali vosita hisoblanadi.

### 3. Huquqiy tarbiyaning natijalari

Milliy va xalqaro tajribalar shuni ko‘rsatadiki, huquqiy tarbiya metodikasi samarali qo‘llanganda yoshlarning jinoyatga moyilligi sezilarli darajada kamayadi. Masalan, O‘zbekistonda maktab va oliy ta‘lim muassasalarida amalga oshiriladigan huquqiy tarbiya mashg‘ulotlari yoshlarning ijtimoiy mas‘uliyatini oshirishga yordam beradi [3].

### **Tahlil va natijalar**

#### **1. Yoshlar orasida jinoyatchilikning hozirgi holati**

O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi ma‘lumotlariga ko‘ra, 2023-yilda mamlakatda jami 104 096 ta jinoyat ro‘yxatga olingan bo‘lib, ularning 74 202 tasi yoki 71,3% hisobot yilida sodir etilgan [4]. Shu bilan birga, voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar soni 3500 ta bo‘lib, bu yoshlar orasida jinoyatchilik muammosining dolzarbligini ko‘rsatadi [5].

#### **2. Huquqiy tarbiya metodikasining samaradorligi**

O‘zbekiston yoshlar ittifoqi tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, huquqiy tarbiya mashg‘ulotlarida ishtirok etgan yoshlarning 65% qonuniy bilimlarini oshirganini, 58% esa ijtimoiy mas‘uliyatini sezilarli darajada kuchaytirganini bildirgan [6]. Interaktiv mashg‘ulotlar, rolli o‘yinlar va psixologik treninglar yoshlarning huquqiy ongini rivojlantirishda samarali ekanligi aniqlangan.

#### **3. Profilaktik chora-tadbirlarning natijalari**

Ichki ishlar vazirligi tomonidan amalga oshirilgan profilaktik chora-tadbirlar natijasida, 2023-yilda voyaga yetmaganlar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar 36,4% ga kamaygan [7]. Shu bilan birga, tuman va shahar komissiyalari tomonidan tashkil etilgan huquqiy tarbiya mashg‘ulotlari natijasida, voyaga yetmaganlar orasidagi huquqbuzarliklar 20% ga kamayganligi kuzatilgan [8].

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, huquqiy tarbiya metodikalari yoshlarning huquqiy bilimini oshirish, ijtimoiy mas‘uliyatini kuchaytirish va jinoyatchilikni profilaktik tarzda kamaytirishda samarali vosita hisoblanadi [9].

### **Xulosa**

Tahlil va natijalar shuni ko‘rsatadiki, jinoyat sodir etishga moyil yoshlar bilan ishlashda huquqiy tarbiya metodikalari samarali va zarur vosita hisoblanadi. Huquqiy tarbiya yoshlarning qonuniy bilimini oshirish, ijtimoiy mas‘uliyatini rivojlantirish va psixologik moslashuvchanligini kuchaytirish orqali jinoyatchilikni kamaytiradi.

Milliy va xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan metodikalar – interaktiv mashg‘ulotlar, rolli o‘yinlar, psixologik treninglar va maslahatlar – yoshlarni jinoyat sodir etishdan profilaktik tarzda himoya qilishda samarali ekanligi aniqlangan. Shu bilan birga, huquqiy tarbiyaning doimiy va tizimli qo‘llanilishi yoshlar orasida huquqbuzarlik darajasini sezilarli darajada kamaytirishga xizmat qiladi.

Shu sababli davlat, ta’lim muassasalari va jamiyatning barcha bo‘g‘inlari yoshlarni jinoyatchilikdan himoya qilish va huquqiy ongini shakllantirish bo‘yicha metodik ishlarni doimiy ravishda amalga oshirishi zarur. Bu esa nafaqat shaxsning, balki butun jamiyatning xavfsizligi va barqarorligini ta’minlashga xizmat qiladi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi, “Yoshlarni huquqiy tarbiya qilish bo‘yicha Milliy dastur”, Toshkent, 2022.
2. S. Karimov, *Huquqiy tarbiya metodikalari va yoshlar jinoyatchiligi*, Toshkent: Fan, 2021.
3. J. Nuriddinova, *Yoshlar jinoyatchiligini oldini olishda huquqiy ta’limning roli*, “Huquqshunoslik” jurnali, 2020, №3, 45-52-betlar.
4. O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi, “Yoshlar jinoyatchiligi bo‘yicha statistik ma’lumotlar”, Toshkent, 2023.
5. Gazeta.uz, “Voyaga yetmaganlar jinoyatchiligi: statistik ma’lumotlar”, 2024.
6. O‘zbekiston Yoshlar Ittifoqi, “Huquqiy tarbiya samaradorligi bo‘yicha tadqiqotlar”, Toshkent 2023.